

TYPY PROJEKTŮ PREVENCE KRIMINALITY

*Ministerstvo vnitra, odbor prevence kriminality
listopad 2007*

OBSAH

ÚVOD	3
SOCIÁLNÍ PREVENCE	5
Sportovní aktivity	6
Skate + in line	7
Školní hřiště	8
Sportovní plácky	9
Sportovní vybavení + půjčovny	9
Zájmové aktivity	10
Nízkoprahová zařízení, streetwork	11
Poznávací akce, pobyty	13
Krizová a azylová zařízení	14
Pomoc obětem trestných činů	15
Specifické projekty	16
Zvyšování právního vědomí	16
Systém včasné intervence	18
Prevence diváckého násilí	19
SITUAČNÍ PREVENCE	20
Městské kamerové dohlížecí systémy	22
Pulty centralizované ochrany	24
Signál v tísni	25
Stojany na kola	26
Osvětlení	26
Oplocení	26
Bezpečnost v dopravě	27
INFORMOVÁNÍ OBČANŮ	28
Preventivní aktivity Policie ČR a MP	29
Nejčastější projekty informování občanů a komunikace s občany	30
Přednášky a přednáškové cykly	30
Kurzy nácviku sebeobrany	30
Poradenská centra	31
Mobilní poradny	31
Sousedská výpomoc	31
Evidence jízdních kol	32
Zařízení a prostředky pro komunikaci s veřejností	32
Schránky důvěry	32
Tištěné informační materiály	33
Bezpečný výběr a směna peněz	33
Další mediální a komunikační prostředky pro informování nejširší veřejnosti	33
Venkovní varovné prostředky	34
Akce pro širokou veřejnost	34
Bezpečná lokalita	35
Aktivity pro specifické cílové skupiny	35
Zdravotně a tělesně postižení	35
Senioři	36
ODKAZY	37

ÚVOD

Cílem předkládaného materiálu „Typy projektů prevence kriminality“ je poskytnout přehled o škále preventivních opatření nejčastěji realizovaných ve městech a obcích v rámci programů prevence kriminality na místní úrovni. Materiál je určen především manažerům preventivních programů měst, obcí a krajů, koordinátorům prevence kriminality PIS Policie ČR a dalším zájemcům z okruhu odborné veřejnosti.

Rozvoj a podpora preventivních programů ve městech a obcích zatížených vysokou mírou trestné činnosti a dalšími sociálně rizikovými jevy (např. nezaměstnaností, vysokým počtem osob dlouhodobě závislých na dávkách sociální podpory, přítomností sociálně vyloučených komunit, rozšíření drog či prostituce apod.) patří od roku 1996 mezi priority preventivní politiky státu¹.

Programy prevence kriminality na místní úrovni² se staly základem vytvořeného preventivního systému v ČR. Na jejich podporu vyčleňuje vláda každoročně finanční prostředky ze státního rozpočtu. Za pomoci účelové dotace bylo do roku 2007 (včetně) podpořeno přes 4200 projektů celkovou částkou přesahující 868 mil. korun.

Hlavními cíli programu jsou snižování míry a závažnosti trestné činnosti, zvyšování pocitu bezpečnosti občanů a jejich aktivní účast na omezování příčin kriminality, začleňování prevence kriminality do generelů rozvoje obcí a integrace Policie ČR do preventivních systémů, zejména na místní úrovni.

Prostředkem k naplňování výše uvedených cílů programu je volba adekvátních preventivních opatření a jejich realizace v podobě konkrétních dílčích projektů. To

^{1/} Garantem za preventivní politiku vlády ČR a přidělování finančních prostředků na projekty vytvářené v rámci programů prevence kriminality na místní úrovni je meziresortní orgán – Republikový výbor pro prevenci kriminality, jehož členy jsou zástupci MV, MPSV, MS, MŠMT, MO, MF, MMR, MD, NSZ, Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky a Rada vlády pro záležitosti romské komunity. Předsedou výboru je ministr vnitra a výkonným místopředsedou jeho náměstek, do jehož gesce spadá oblast veřejného pořádku a bezpečnosti. Úkoly související s činností sekretariátu výboru plní odbor prevence kriminality MV. Preventivní politika byla poprvé formulována ve vládou schválené Strategii prevence kriminality na léta 1997-2000 (usnesení vlády ze dne 9. dubna 1997 č. 209). Na základě jejího vyhodnocení a aktuálních trendů vývoje trestné činnosti byly potom schváleny Strategie prevence kriminality na léta 2001 – 2003 a Strategie na léta 2004-2007.

^{2/} Od roku 2004 se jedná o program Partnerství. Představuje inovaci „Komplexního součinnostního programu prevence kriminality na místní úrovni“ (KSP), který byl v letech 1996 - 2004 postupně realizován v 95 městech ČR s počtem obyvatel nad 10 tisíc. Program Partnerství je určen i pro menší obce a rizikové lokality a je v něm zvýrazněna analytická a iniciační role Policie ČR a krajů (VÚSC). Programy prevence kriminality na místní a městské úrovni v rámci Strategie na léta 2008 – 2011 v zásadě spočívají na stejných principech jako programy výše uvedených předchozích strategií s tím, že využívají zkušeností z realizace programů KSP i Partnerství, což je cílem také tohoto materiálu. Hlavní systémovou změnou je významné přesunutí kompetencí a odpovědnosti za provádění preventivní politiky na kraje (VÚSC).

předpokládá zpracování preventivního programu obce, který zahrnuje a kombinuje různé projekty směřující k řešení identifikovaných problémů. Je vhodné využívat projekty všech oblastí prevence kriminality tzn. sociální, situační, informování občanů o možnostech ochrany před trestnou činností a posilování právního vědomí občanů. Specifickou oblastí v letech 2004-2007 bylo zvyšování bezpečnosti silničního provozu³.

Pro projekty, kterým je poskytována státní účelová dotace, platí podmínka, že musí respektovat priority současně platné Strategie a že se řídí příslušnými právními předpisy a každoročně aktualizovanými Zásadami pro poskytování dotací ze státního rozpočtu na výdaje realizované v rámci Programu prevence kriminality na místní úrovni⁴ (dále jen Zásady).

Každý projekt musí obsahovat:

- hlavní cíl, k němuž má projekt směřovat a stanovení vedlejších cílů,
- stanovení cílové skupiny,
- určení realizátora projektu (subjekt preventivního působení),
- výběr prostředků a metod k dosažení cíle /cílů,
- popis projektu (popis činností, metody a techniky),
- zpracování plánu (postupné kroky při řešení problému, úkoly a odpovědnost jednotlivých institucí) včetně časového harmonogramu realizace projektu,
- materiální a personální zabezpečení projektu,
- finanční rozpočet a ekonomické zdroje,
- stanovení kritérií a způsobu hodnocení projektu a způsobu kontroly.

Při vytváření dílčích projektů je třeba specifikovat, jedná-li se o preventivní aktivitu na primární, sekundární či terciární úrovni:

- **primární prevence** je určena pro všechny občany (osvěta, informace, volnočasové aktivity pro širokou veřejnost),
- **sekundární prevence** je zaměřena na rizikové skupiny osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti, na sociálně patologické jevy (např. drogové a alkoholové závislosti, záškoláctví, šikana, vandalismus, rasové konflikty), na příčiny kriminogenních situací (dlouhodobá nezaměstnanost, sociální chudoba apod.) a na extrémně nepříznivé životní prostředí (gheta, holobyty, zdevastovaná vybydlená sídliště apod.).

³/ V souladu se Strategií prevence kriminality na léta 2004-2007 byly podporovány preventivní projekty např. ukazatelé okamžité rychlosti vozidel, optické zpomalující prahy na vozovce, nasvícení přechodů pro chodce apod.

⁴/ <http://www.mvcr.cz/prevence/ksp/index.htm>

- **terciární prevence** je zacílena na kriminálně narušené jedince a rizikové sociální prostředí.

Od zavedení dotačního systému v roce 1996 do současné doby došlo z pohledu prevence kriminality k výraznému posunu většiny projektů v oblasti sociální prevence z úrovně primární na úroveň sekundární až terciární. Tato profilace je logickým důsledkem postupného zaměřování pozornosti prioritně na rizikové cílové skupiny. Zatímco základním principem primární prevence, která spadá převážně do gesce MŠMT, je v první řadě výchova ke zdravému životnímu stylu všech dětí a mládeže prostřednictvím podpory širokého spektra sportovních a dalších zájmových aktivit, sociální prevence v projektech prevence kriminality se zaměřuje především na takové cílové skupiny a do takového prostředí, které obsahově naplňují výše uvedenou definici „sekundární prevence“.

Následující text uvádí rámcové členění typů projektů na skupiny dle povahy a předmětu činnosti, základní charakteristiky jednotlivých projektů a odkazy na města, ve kterých byly projekty realizovány⁵. Neklade si za cíl (není to ani v jeho rozsahu možné) podávat přehled právních předpisů, norem a způsobů financování vztahujících se k realizaci projektů. Na některé oblasti související s prevencí kriminality jsou v závěru uvedeny odkazy na internetové adresy.

SOCIÁLNÍ PREVENCE

Sociální prevence představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace jedince a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchání trestné činnosti.

Projekty z okruhu sociální prevence se proto orientují především na potenciální nebo již na skutečné pachatele trestné činnosti, na kriminogenní prostředí a na sociálně znevýhodněné skupiny obyvatel. Do sociální prevence je zahrnuta také pomoc obětem trestné činnosti.

Široké spektrum projektů sociální prevence lze rozčlenit dle převažující povahy aktivit a zaměření na cílové skupiny na:

- sportovní aktivity (sportovní vybavení, skate + in line areály, plácky, hřiště),
- jiné zájmové aktivity (klubové, technické, umělecké),

^{5/} Vzhledem k tomu, že projekty z oblastí Situační prevence – MKDS a Informování občanů se realizovaly prakticky ve všech obcích, které byly v průběhu 12 let do programů prevence kriminality na místní úrovni zapojeny, není přehled obcí s výčtem projektů uváděn.

- nízkoprahová zařízení + streetwork,
- poznávací akce, výchovné a terapeutické pobyty ,
- krizová a poradenská zařízení (azylová zařízení, výchovná zařízení) ,
- specifické projekty (projekty na zvyšování právního vědomí, proti šikaně a projekty participující na činnosti PMS,SVI, fanprojekty apod.),
- pomoc obětem trestné činnosti.

Přesné hranice vymezující výše uvedené typy nelze většinou stanovit, protože aktivity které zahrnují, se často prolínají a přesahují. Navrženou typologii je tudíž třeba chápat jen jako orientační a zařazování projektů k jednotlivým typům záleží na jejich obsahu a podílu převládajících aktivit.

SPORTOVNÍ AKTIVITY

Cílem projektů je nabídnout možnost aktivního prožívání volného času neorganizovaným dětem a mládeži a také dospělým zájemcům zejména v lokalitách charakteristických nízkou úrovní občanské vybavenosti a nedostatkem příležitostí ke sportovnímu využití. Realizací projektů jsou souběžně plněny další cíle:

- zajištění minimálního dohledu nad dětmi a mládeží a jejich aktivitami,
- vytvoření prostředí vhodného k nenásilnému uplatňování sociální prevence případně i sociální intervence,
- podchycení zájmu o sport a jeho využití pro změnu životního stylu,
- vytěsnění živelně sportujících z ulic a zvýšení jejich bezpečnosti, omezení škod na majetku,
- zpřístupnění sportovních aktivit i pro sociálně handicapované zájemce,
- efektivnější využití již existujících zařízení, zlepšování životního prostředí v zanedbaných a rizikových lokalitách,
- nenásilný způsob výchovy k respektování stanovených pravidel.

Cílovou skupinou sportovních volnočasových aktivit jsou:

- široký okruh neorganizovaných „nudících se“ dětí a mládeže promarnující volný čas po ulicích a sdružující se do part,
- děti a mládež ze sociálně slabého a kriminálně rizikového prostředí (komunity ohrožené sociální exkluzí, gheta, holobyty, zdevastovaná sídliště apod.),
- skupiny dětí a mládeže sociálně patologickými jevy ohrožené nebo již zasažené (s osobní kriminální zkušeností, z výchovných ústavů, v péči sociálních kurátorů, oběti trestných činů, šikany, násilí apod.),

- děti a mládež provozující z nedostatku jiné příležitosti netradiční sporty v nevhodném prostředí (ulice, pěší zóny, centra měst apod.),
- děti, mládež i dospělí v zanedbaných lokalitách bez možnosti sportovního vyžití.

Skate + in-line areály

Z hlediska četnosti realizovaných projektů skupiny sportovních aktivit se jedná v první řadě o **vybavení skate + in-line areálů překážkami** a o půjčovny sportovního vybavení (viz dále). V současné době je již nedílnou součástí těchto projektů zajištění sociální asistence. Asistent má zároveň na starosti půjčovnu sportovního vybavení a ochranných pomůcek. Optimální je spolupráce akreditovaného streetworkera⁶, minimálně je třeba zajistit alespoň nevtíravý dohled vhodné osoby (správce, školník).

Při výběru asistenta je třeba posoudit osobnostní předpoklady (neformální autorita, komunikativnost, důvěryhodnost, spolehlivost, kvalifikaci a zkušenost, zájem, schopnost vynutit dodržování provozního řádu a pravidel bezpečnosti). Pro výkon funkce asistenta je nutné stanovit způsob jeho ohodnocení a režim práce. Činnost asistenta by měla být provázána s dalšími věcně příslušnými institucemi⁷.

Zajištění dohledu zamezuje vzniku problémů často se vyskytujících u volně přístupných areálů (vandalismus, nežádoucí chování). Půjčovna sportovních potřeb a bezpečnostních pomůcek umožňuje využívat možnosti zařízení i zájemcům ze sociálně slabých rodin nebo z jinak handicapovaného prostředí. To platí i v případě projektů **jiných víceúčelových sportovních areálů, horolezeckých stěn a zpřístupnění školních hřišť veřejnosti** v čase mimo vyučování.

Pro všechna uvedená zařízení je vhodné vypracování bezpečnostního a provozního řádu a dohledu nad jeho dodržováním.

Při přípravě projektů sportovních aktivit se doporučuje:

- věnovat důležitost výběru vhodné lokality (hlučnost provozu),
- oslovit a zapojit budoucí uživatele zařízení do přípravy projektu již v přípravné fázi (výběr místa pro vybudování areálu, volba překážek),
- zapojit uživatele do péče o „jejich“ areál a organizování jeho provozu (sestavení provozního řádu, samospráva, úklid prostor apod.),
- využít možnosti odborného vedení a prezentace akcí,
- prostřednictvím půjčovny motivovat k využívání zařízení i děti a mládež ze sociálně slabých rodin,

⁶ / Informaci o standardech, akreditacích a další – viz ČAS: <http://www.streetwork.cz/>

⁷ / (MÚ, OSPOD, NNO, PPP, školy, MP, Policii ČR).

- získání konsensu veřejnosti se záměrem realizovat projekt (medializace, veřejná diskuse),
- zajistit výhradně nekomerční využívání sportoviště i vybavení.

Obce, které realizovaly projekty skate + in-line s pomocí státní účelové dotace od roku 2002:

Aš, Bílovec, Blansko, Boskovice, Brno, Chlumeck nad Cidlinou, Chrudim, Karlovy Vary, Kroměříž, Kyjov, Lipník nad Bečvou, Lovosice, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nový Bor, Poděbrady, Polička, Přerov, Příbor, Říčany, Sadská, Sedlčany, Strážnice, Svitavy, Třebíč, Třinec, Újezd u Brna, Varnsdorf, Zlín, Vlašim, Vyškov, Veselí nad Lužnicí, Zruč nad Sázavou.

Školní hřiště zpřístupňovaná veřejnosti

Na projekty zpřístupňující školní sportoviště k využívání mládeži a dětem v době mimo vyučování se vztahují některé podmínky a doporučení formulované pro in-line a víceúčelové areály (hlučnost provozu, ohraničení, provozní řád, nepřípustnost komerčního využívání, půjčovna, trenérské vedení). Dotace je poskytována především na sportovní prvky a vybavení (branky, desky na streetbal, míče, sítě, pálky, chrániče apod.)⁸.

Doporučení:

- při přípravě projektů zohlednit zájem uživatelů o jednotlivé druhy sportovních aktivit (preferovat místně populární sporty),
- získat vedoucí sportovních kroužků z řad aktivních nebo bývalých hráčů,
- k zajištění dozoru nad provozem hřiště a k provozování půjčovny sportovních potřeb, případně i pro trenérskou činnost zřídit funkci školník - trenér nebo alespoň zaručit asistenci jiné vhodné osoby,
- využít zájmu rodičů o aktivity dětí ke spolupráci při zajišťování dozoru na hřišti,
- nabídnout hřiště k využití pro další instituce a zařízení zaměřené na výše specifikovanou cílovou skupinu.

Obce, které realizovaly v rámci programů prevence kriminality na místní úrovni projekty zpřístupnění školních hřišť pro veřejnost od roku 2002:

Hranice, Kroměříž, Klášterec nad Ohří, Krnov, Litvínov, Nový Oldřichov, Slaný, Šternberk, Vodňany.

⁸/ V rámci nové Strategie prevence kriminality na léta 2008 – 2011 je od roku 2008 možné použít dotace ve stanovených limitech i na povrchy a konstrukce - viz Zásady pro poskytování dotací ze státního rozpočtu na výdaje realizované v rámci Programu prevence kriminality pro rok 2008 <http://www.mvcr.cz/prevence/ksp/zasady/zasady.pdf>

Sportovní plácky

Do kategorie sportovních plácků patří menší mezibloková nebo sídlištní hřiště pro míčové hry (fotbálek, nohejbal), hřiště na streetball a betonové stoly na stolní tenis. **Dotace se poskytuje na sportovní prvky⁹** a za předpokladu, že realizátor zajistí funkci patrona plácku případně i správce sportovního vybavení obdobně jako u projektů zpřístupňování školních hřišť veřejnosti.

Doporučení:

- pro zřízení plácku vybrat nejvhodnější místo s ohledem na rušivé vlivy způsobené jeho provozem,
- obyvatele okolních domů informovat o záměru, získat jejich podporu projektu,
- pro zajištění dohledu nad provozem plácku a půjčování sportovních potřeb zkusit získat v místě spolupracovníka - patrona plácku,
- využít zájmu dospělých a organizovat soutěže (např. turnaje mezi uživateli všech zřízených plácků ve městě nejlépe pod patronací starosty),
- plácky udržovat funkční a čisté, poškozené prvky okamžitě opravovat (zdevastované, nefungující zařízení působí odpudivě a je horší než žádné),
- nelze-li nikoho z řad občanů motivovat ke spolupráci, zajistit alespoň zvýšený dozor ze strany orgánů města (MP).

Obce, které realizovaly projekty zřizování SPORTOVNÍCH PLÁCKŮ od roku 2002:

Brandýs nad Labem, Dubí, Hlučín, Jablonec nad Nisou, Nový Bor, Opava, Polná, Příbor, Uherský Brod, Ústí nad Labem, Zruč nad Sázavou.

Sportovní vybavení + půjčovny

Jedná se o:

1/ **různé sportovní potřeby** (míče, stany, karimatky, lyže, lodě, sítě, hokejky, posilovací stroje, kola, různé chrániče, záchranné plovací vesty apod.) poskytované subjektům organizujícím volnočasové aktivity pro vymezenou cílovou skupinu,

2/ **vybavení půjčoven pro skate + in line areály**, tzn., o brusle, skate prkénka, helmy a chrániče všeho druhu.

Doporučení:

- akcentovanou podmínkou pro poskytnutí dotace je transparentní vymezení cílové skupiny, tzn. konkrétní určení, jakým a kolika uživatelům bude vybavení sloužit,

⁹/ V rámci Strategie prevence kriminality na léta 2008 – 2011 je od roku 2008 možné použít dotace ve stanovených limitech i na povrchy a konstrukce - <http://www.mvcr.cz/prevence/ksp/zasady/zasady.pdf>

- upřednostněny jsou cílové skupiny sekundární prevence a sociálně slabí či jinak handicapovaní jedinci.

Dále je nutné:

- u projektů, které předkládají sportovní oddíly, DDM nebo jiné zájmové instituce zvýraznit, že se jedná o nadstandardní činnost pro specifikovanou cílovou skupinu, nikoli o financování běžného provozu,
- dodržet zásadu finanční přiměřenosti, a to i ve smyslu neobvykle levné nabídky (využít možnost konzultací, porovnat s obdobnými projekty v jiných městech, ne exklusivní vybavení, ale zaručit přiměřenou kvalitu),
- do projektu zahrnout způsob udržování a ošetřování pořízeného vybavení,
- zaručit nekomerční využívání sportovního vybavení (nevztahuje se na jednorázový vstupní poplatek nebo pořízení tzv., klubové karty za symbolickou cenu),
- u půjčoven skate + in line stanovit provozní dobu a výpůjční řád a zajistit jeho dodržování.

Obce, které realizovaly projekty sportovního vybavení a půjčoven od roku 2002:

Aš, Bílina, Chomutov, Jablonec nad Nisou, Jirkov, Kralovice, Krupka, Mariánské Lázně, Nymburk, Orlová, Poděbrady, Přerov, Šternberk, Trutnov, Uničov, Ústí nad Labem, Valašské Meziříčí, Varnsdorf, Vyškov, Zlín.

ZÁJMOVÉ AKTIVITY

Projekty v kategorii „jiné zájmové aktivity“ (mimo sportovní) mají za cíl nabídnout možnost trávení volného času akceptovatelným, tvořivým způsobem a tím snižovat bariéry, které zabraňují cílové skupině dosažení sociálních potřeb neprofesního uplatnění se, relaxace a rekreace. Mezi bariéry můžeme zařadit chudobu, mentální úroveň, sociokulturní a rasové odlišnosti, osobnostní odchylky a sociálně patologické handicapy.

V praxi se jedná převážně o klubové, technicky nebo umělecky zaměřené aktivity jako jsou malování, modelování, keramika, zpěv, tanec, hra na hudební nástroje (amatérské kapely), společenské hry, diskotéky, společenské zábavy nebo zájmovou rukodělnou činnost.

Předpokládá se, že klubová činnost je pravidelná a v prostorách klubu se střídají skupiny klientů podle specifického zájmu o určitou činnost nebo se organizuje „volný program“, který může být u některých projektů stěžejní. Aktivity jsou určeny všem zájemcům, neplatí princip exkluzivity, limit počtu klientů je pouze prostorový, materiální a personální. Kluby zakládají školy, organizace města (sociální odbory, příspěvkové organizace) nebo nestátní neziskové organizace (NNO). Je vhodné, aby volnočasová a zájmová činnost klubu

byla propojena s poradenstvím, vzdělávacími činnostmi, případně s pomocí v krizových životních situacích.

V rámci klubových projektů je dotováno vybavení klubů nábytkem, sportovními pomůckami, hudebními nástroji, potřebami pro keramickou činnost, výtvarným materiálem, literaturou apod.

Obce, které realizovaly od roku 2002 projekty zaměřené na zájmovou činnost:

Aš, Bohumín, Bruntál, Čáslav, Česká Lípa, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Havlíčkův Brod, Hodonín, Hranice, Cheb, Chomutov, Jablonec n.N., Jihlava, Jirkov, Karviná, Kralupy nad Vltavou, Krmov, Kroměříž, Krupka, Kutná Hora, Kyjov, Litovel, Litvínov, Louny, Mělník, Mimoň, Nová Říše, Nový Bor, Nymburk, Nový Jičín, Olomouc, Opava, Orlová, Plzeň, Poděbrady, Praha, Prachatice, Prostějov, Přerov, Příbor, Rokycany, Roudnice nad Labem, Slaný, Svitavy, Šternberk, Šumperk, Teplice, Trmice, Třebíč, Valašské Meziříčí.

Nízkoprahová zařízení, streetwork

Hlavními cíli projektů jsou:

- vytvářením podmínek pro smysluplné, účelné a vhodné trávení volného času stáhnout rizikové děti a mládež z ulice a odklonit je od nevhodného prostředí hospod a heren, požívání alkoholu, kouření a experimentování s drogami,
- získání osobního kontaktu a důvěry problémových jedinců pro možnost sociální práce (případně i intervence) s nimi a jejich motivování ke smysluplným zájmům a aktivitám,
- vytváření prostředí pro neformální poradenství (formou poradenství a sociálního doprovázení pracovat s mládeží a pomáhat zmenšovat rizikové faktory).

Cílovými skupinami jsou:

- děti a mládež nemající vyhraněné zájmy, bez pozitivních vzorů v rodině ani blízkém okolí. Inklinují k experimentům s rizikem (alkohol, drogy, drobná kriminalita). Nedovedou strukturovat svůj volný čas, mají často výchovné a prospěchové problémy ve škole, vztahové problémy s „dospělými“ (rodiči, učitelé apod.) i vrstevníky. Často se organizují do part s nežádoucími projevy záškoláctví, vandalismu, sprejerství, šikany, nebo i drobné trestné činnosti,
- děti a mládež ze znevýhodněného sociálně slabého a kriminálně rizikového prostředí (komunity ohrožené sociální exkluzí, gheta, zanedbaná anonymní sídliště apod. tzv. „dětí ulice“ žijící především v anonymních prostředích sídlišť apod.),
- rizikové děti a mládež vyhledané a kontaktované terénními sociálními pracovníky - streetworkery¹⁰.

¹⁰/ <http://www.streetwork.cz>

Nízkoprahovost kluboven lze definovat jako otevření se a pomoc širokému spektru mládeže s různými specifickými problémy bez toho, aby návštěvníci byli k těmto zařízením nějakým způsobem vázáni, aniž by museli překonávat bariéru „nároku“ na aktivitu, dovednosti, schopnosti, výkon nebo pravidelnost návštěv. V sociálně rizikových lokalitách mají klubovny často formu komunitních center.

Nedílnou součástí nízkoprahové klubovny bývá herna vybavená kulečnickem, stoly na ping-pong, magnetickými šipkami, stolním fotbálkem a hokejem, stolními hrami, počítačem s možností hraní her, magnetofonem, TV, nezbytným nábytkem a malou kuchyňkou pro možnost občerstvení bez alkoholu. Aktivita jsou určeny všem zájemcům; limit počtu zájemců je pouze prostorový, materiální a personální.

Obvyklými provozovateli jsou nestátní neziskové nebo církevní organizace, Domy dětí a mládeže, Centra volného času apod.

Zájmová činnost kluboven je ve většině realizovaných projektů propojena se sociální prací terénního sociálního pracovníka, s poradenstvím, vzdělávací činností a v případě potřeby s první krizovou pomocí. Sociální práce je zaměřená přímo k ohroženým jedincům se snahou eliminovat rizika spojená s jejich nevhodným stylem života a nabízí účast při řešení různých problémů nebo zprostředkování kontaktů na odborné poradenství a pomoc institucí poskytujících specificky zaměřené služby.

Na průběžnou práci s klienty zpravidla navazují sociálně rehabilitační pobyty zaměřené na nejčastější problémy, které si oni sami na základě anket zvolí (kurzy „přežití“, psychosociální výcviky, resocializační pobyty, relaxační pobyty apod.).

Obecná doporučení při přípravě a realizaci projektů nízkoprahových kluboven:

- finanční rozvaha (prostory klubovny, její vybavení, financování provozu klubovny, odměny personálu),
 - zajištění kvalifikovaného personálu,
 - vhodné umístění klubovny,
 - formy spolupráce a návaznost na MÚ, OSPOD, školy, MP,
 - využití zkušeností z jiných měst,
 - doporučuje se oddělit provoz klubovny zvlášť pro mladší a zvlášť pro starší klienty (obvyklá hranice = 11-12 let),
 - průběžné hodnocení projektu (vedení záznamů o účastnících, akcích, intervencích atd.),
 - zajištění zpětné vazby od klientů, OSPOD, PPP, škol, rodin a veřejnosti (např. ohlasy v místním tisku).
-

Obce, které realizovaly od roku 2002 projekty nízkoprahových kluboven nebo streetwork:

Bohumín, Bruntál, Čáslav, Česká Lípa, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Havlíčkův Brod, Cheb, Jablonec nad Nisou., Jihlava, Karviná, Krnov, Krupka, Kutná Hora, Kyjov, Litovel, Litvínov, Nový Jičín, Opava, Orlová, Praha, Přerov, Slaný, Svitavy, Šternberk, Teplice, Třebíč.

POZNÁVACÍ AKCE, VÝCHOVNÉ A TERAPEUTICKÉ POBYTY

Jedná se o široké spektrum projektů pro různé cílové skupiny od jednoduchých výletů za poznáním nebo za účelem návštěvy kulturních a společenských událostí přes víkendové výjezdy do přírody až po specializované déletrvající odborně vedené terapeutické pobyty. Společným jmenovatelem projektů této skupiny je změna prostředí, zařazení účastníků do kolektivu, nutnost podřídit se nastaveným pravidlům chování a vždy jistá úroveň organizovanosti. Doporučení pro zařazení dětí na akce tohoto typu mohou iniciovat všechny instituce, které se s projevy nevhodného chování u dětí a mládeže setkávají nebo které s nimi přímo pracují (OSPOD, sociální kurátoři pro mládež, pedagogicko psychologické poradny, výchovní poradci ve školách, střediska výchovné péče, terénní sociální pracovníci a pracovníci nízkoprahových zařízení apod.).

Dotace bývá poskytována v limitech stanovených Zásadami zpravidla na příspěvky na pobyt a na další výdaje spojené s realizací projektů (cestovní výdaje, vstupné, DPP apod.)

Z hlediska doby trvání rozlišujeme pobyt na:

Jednorázové akce – výlety za město, do přírody, za historickými památkami, na různá kulturní vystoupení, hudební produkce, jednodenní sportovní programy nebo soutěže apod. Výlety pořádají často základní a zvláštní (nyní speciální) školy, azylové domy pro matky s dětmi nebo občanská sdružení pro cílovou skupinu dětí ze sociálně handicapovaných a dysfunkčních rodin a ze znevýhodněného prostředí (chudinské čtvrti, zanedbané lokality apod.). Pro mnohé děti je takový výlet první příležitostí k vystoupení z vymezeného teritoria každodenního života a k nahlédnutí do světa „za zdí“.

Dále to může být pořádání kulturně společenských akcí (hudební vystoupení, akademie), které jsou výročními a prezentačními akcemi občanských sdružení nebo pořádání soutěží a sportovních turnajů (vyplňují jednodenní prázdniny, završují školní fotbalovou ligu apod.).

Krátkodobé pobyty - tento typ projektu ve většině případů buď obohacuje pravidelnou klubovou činnost nebo je její standardní součástí. Jedná se o víkendové nebo maximálně týdenní výlety, turistiku, poznávání přírodních a kulturních památek. Pro některé klienty je to příležitost k osvojení si nových sociálních dovedností - např. zakoupení jízdenky na vlak či

autobus, jízda hromadnými prostředky, objednávání jídla v restauraci. Cílovou skupinou těchto projektů bývají většinou děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, často z lokalit, které obývají romské komunity.

U cílových skupin na úrovni sekundární případně i terciární prevence to často bývá série navazujících terapeutických pobytů pod vedením specializovaných odborníků. Může se jednat o děti s poruchami chování, s výchovnými problémy, klienty sociálních kurátorů, pedagogicko psychologických poraden atd., ale též například o oběti šikanování nebo jinak handicapované jedince.

Dlouhodobé pobyty - za dlouhodobý pobyt lze považovat pořádání akcí, které trvají minimálně jeden týden a jsou s rozličnou náplní připravovány pro různé cílové skupiny (obdobně jako u pobytů krátkodobých). Jsou to klasické letní tábory, zimní lyžařské výcviky, putovní tábory (vodácké) apod., které jsou často vyvrcholením celoroční pravidelné klubové činnosti. Pobyt neplní pouze funkci rekreační, ale jejich součástí je výuka společenského chování, výchova ke zdravému životnímu stylu, besedy o volbě povolání, o závislostech, kriminalitě apod. Tábory jsou koedukované a dětem ze sociálně slabých rodin bývají poskytovány slevy. Program táborů je sestaven z her, soutěží a turnajů na základech průběžné celotáborové hry na vhodně zvolené téma. Spoluprací při řešení úkolů v rámci táborových her se vytváří vhodné prostředí pro odbourávání vzájemných předsudků.

Pro dlouhodobé výchovné a terapeutické pobyty jsou připravovány specializované programy adekvátní cílové skupině, kdy bývají používány i tzv. zátěžové programy a adrenalinové aktivity.

Obce (a kraje), které realizovaly od roku 2002 alespoň jeden ze skupiny poznávacích, terapeutických či pobytových projektů:

Blansko, Beroun, Boskovice, Česká Lípa, České Budějovice, Děčín, Frýdlant, Jablunkov, Jablonec nad Nisou, Kopřivnice, Havířov, Hodonín, Cheb, Chomutov, Kladno, Frýdek-Místek, Liberec, Litovel, Litvínov, Most, Neratovice, Nový Bor, Nový Jičín, Ostrava, Ostrov, Praha, Prachatice, Prostějov, Přerov, Vimperk, Uničov, Třebíč, Vyškov, Šumperk, Žatec, Olomoucký a Jihomoravský kraj.

KRIZOVÁ A AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ

Projekty krizových a azylových zařízení převážně přísluší do kategorie sekundární prevence. Poskytují specifické programy a služby zaměřené na problematiku sociální či psychosociální jevy.

Pod pojem azylové bydlení patří celá řada různých typů zařízení, které svou funkcí reagují na specifické potřeby klientely. Základními typy těchto zařízení, které byly podporovány státní účelovou dotací v rámci preventivních programů, jsou zejména:

- noclehárny pro bezdomovce,
- azylová bydlení pro osoby bez přístřeší (např. pro navrátilce z výkonu trestu),
- azylová bydlení pro matky s dětmi v tísní,
- krizová lůžka pro děti a mládež a chráněná bydlení,
- domy na půl cesty (pro mladé lidi zpravidla do věku 26 let opouštějící zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy).

Hlavním smyslem zařízení pro azylová bydlení a domy na půl cesty nemá být jen prosté poskytnutí přístřeší a základních životních potřeb, ale také aplikace takových metod sociální práce a terapie, které motivují klienty ke zlepšení jejich svízelné situace, usnadňují adaptaci při začleňování do běžného života a snižují tak riziko jejich sociálního či psychického selhání. Prakticky se jedná především o řešení stálého bydlení a zajištění zaměstnání, průběžně jsou u klientů pěstovány základní sociální návyky, které jsou potřebné pro běžný život. Jako metody práce s klienty jsou používány jak skupinové terapie zaměřené především na prevenci relapsu, tak také individuální poradenství a různé volnočasové aktivity (zájmové, víkendové pobyty, zážitkové programy apod.).

Kromě samosprávných orgánů jsou nejčastějšími realizátory projektů azylového bydlení nestátní neziskové organizace a účelová zařízení církví.

Při přípravě i realizaci projektů krizových a poradenských zařízení je vždy nezbytné koordinovat činnost institucí, které mohou poskytovat této specifické klientele své služby, tj. úřad práce, odbor sociálních věcí MěÚ, K - centrum, zdravotnická zařízení, psychologické poradny apod.

Účelová dotace je poskytována na vnitřní vybavení, spotřební materiál a částečně na náklady spojené se sociální asistencí či rekvalifikačními a vzdělávacími aktivitami.

Obce, které od roku 2002 realizovaly některý z projektů krizových nebo azylových zařízení:

Blansko, Brno, České Budějovice, Frenštát pod Radhoštěm, Jeseník, Havířov, Valašské Meziříčí, Kutná Hora, Krupka, Náchod, Neratovice, Nový Jičín, Pardubice, Příbram, Plzeň, Praha, Rokycany, Varnsdorf, Šumperk, Zatec.

POMOC OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ

Trestnou činnost není možné vnímat pouze jako jednostrannou záležitost z pohledu pachatele a přístupu k řešení jeho problému, ale stejně významné je postavení oběti trestného činu, která se dostává do situace vyžadující odbornou pomoc (psychickou, sociální, právní, administrativní apod.). Oběti trestné činnosti (zjevné i latentní) jsou často sekundárně viktimizovány a možnosti vyhledání pomoci jsou v současnosti stále omezené. Strukturovaný komplex služeb poskytují na místní úrovni jen některé nestátní neziskové

a církevní organizace, na republikové úrovni je to především síť poraden Bílého kruhu bezpečí (BKB)¹¹ ve městech Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Olomouc, Pardubice.

Poradny BKB nabízejí psychologické a právní poradenství i přímou pomoc při zprostředkování kontaktů, doprovodu k jednáním, vyřizování dávek, při vyhledání náhradního ubytování apod. Specifickou cílovou skupinou jsou oběti a svědci domácího násilí¹².

Poradny se vedle specializovaných státních i samosprávných institucí¹³ podílejí také na informační činnosti prostřednictvím letáků, samolepek, článků a rozhovorů v médiích o možnostech obrany před trestnou činností a zprostředkovávají profesní vzdělávání (například pedagogů, výchovných pracovníků) a cílenou osvětu (např. domácí násilí, šikana, sexuální obtěžování apod.). Specifickými projekty jsou návčiny obranných technik určené pro ohrožené cílové skupiny.

Účelová dotace je poskytována na vybavení poraden nebo místností pro možnost krátkodobého ubytování obětí trestné činnosti, informační materiály, částečně na profesní vzdělávání a v některých případech i jako příspěvek na specifické výcvikové nebo terapeutické pobyty.

Projekty zařazené do skupiny „pomoc obětem trestné činnosti“ se většinou z velké části obsahově překrývají především s projekty typu azylového ubytování nebo informování občanů, jak mohou bezpečným chováním trestné činnosti předcházet. Rozhodujícím identifikačním znakem projektů pro zařazení do této typové skupiny je skutečnost, že jsou realizovány nebo zprostředkovány některým z poradenských zařízení.

Projekty zaměřené na pomoc obětem trestné činnosti od roku 2002:

Brno, Děčín, Frýdek-Místek, Havířov, Hradec Králové, Chrudim, Neratovice, Ostrava, Plzeň, Prostějov, Šternberk, Žatec.

SPECIFICKÉ PROJEKTY

Zvyšování právního vědomí a projekty zaměřené proti šikaně

Na úrovni primární prevence je realizována a podporována řada projektů, jejichž cílem je předávání informací z oblasti právního vědomí a vštěpování společenských norem dětem a mladistvým všech věkových kategorií. Existuje široké spektrum způsobů a forem, kterými je tohoto cíle dosahováno: kromě předmětů v rámci vyučování se jedná o přednášky,

¹¹/ www.bkb.cz

¹² / Novelou zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách byl do zákona o sociálních službách doplněn nový druh sociální služby, a to sociální služby intervenčních center § 60 a. Informace na adrese <http://www.mpsv.cz/cs/4228>

¹³ / Preventivně informační skupiny P ČR, oddělení prevence MP a MěÚ.

besedy a edukační cykly jako je například projekt „Učíme se s policií“, nebo dnes již všeobecně známý a v celé republice standardně realizovaný projekt „Ajaxův zápisník“, různé informační materiály (publikace, skládačky, samolepky, letáky, plakáty), tematicky zaměřené výtvarné či literární soutěže apod.

Realizátory aktivit zaměřených na zvyšování právního vědomí na úrovni primární prevence bývají pracovníci MěÚ, učitelé, odborně zaměřeni pracovníci nestátních neziskových organizací, preventisté státní policie (PIS) nebo městských policií, kteří absolvovali akreditovaný program nestátní neziskové organizace Partners Czech „Právo na každý den“ (dříve známý pod názvem „Street law“)¹⁴. „Právo na každý den“ je interaktivní program založený na diskusi o problémech a na spolupráci ve skupině. Účastníkům předává jak základní právní znalosti z oblastí rodinného, pracovního, trestního a občanského práva, tak praktické dovednosti v komunikaci a při řešení konfliktů nenásilným způsobem.

Program „Právo pro každý den“ a jeho základní učební materiál - manuál „Právo pro každého“ jsou využívány i na úrovni sekundární prevence ve specifických projektech, které jsou zaměřeny proti fenoménu šikany, xenofobie, extremismu a dalším projevům nevhodného chování.

Nově je využíván také jako základ resocializačního programu pro cílovou skupinu mladistvých pachatelů, kteří jsou klienty Probační a mediální služby ČR (PMS)¹⁵. „Právo pro každý den“ v modifikaci probačního programu se zaměřuje především na odpovědnost za spáchaný čin, na eliminaci následků nežádoucího chování a na perspektivu života bez konfliktů se zákonem. Nutným předpokladem aplikace „Práva na každý den“ jakožto probačního programu PMS je akreditace realizátorů.

V projektech proti šikaně nebo k eliminaci jiných obdobných sociálně patologických jevů a na podporu programu PMS bývá účelová dotace poskytována v limitech stanovených „Zásadami pro poskytování dotací...“ většinou v položkách: příspěvek na pobyt, doprava, OON pro zajišťující personál, OON pro specializované odborníky, případně také jako příspěvek na vybavení nezbytné pro vhodné využití volného času apod. (např. pro sportovní a zájmové aktivity).

Odbor prevence kriminality ve spolupráci s NNO Partners Czech zajistil v rámci průběžného zvyšování odbornosti pro manažery prevence kriminality měst a koordinátory prevence kriminality P ČR v letech 2002 - 2003 šest týdenních kurzů „Street Law“. Osvědčení o absolvování touto cestou získalo celkem 104 účastníků.

¹⁴/ www.partnersczech.cz

¹⁵/ www.pmscr.cz

Obce, které realizovaly některý z projektů zaměřených na zvyšování právního vědomí, proti šikaně nebo na podporu programů PMS:

Bruntál, Havířov, Hlučín, Hodonín, Chotěboř, Jeseník, Jihlava, Mimoň, Nové Město nad Metují, Opava, Orlová, Ostrava, Pardubice, Svitavy, Třebíč, Turnov, Ústí nad Labem, Zlín.

Systém včasné intervence

Specifickým meziresortním projektem zaměřeným na práci s rizikovými, delikventními a ohroženými dětmi je projekt „Systém včasné intervence“ (dále jen „SVI“)¹⁶. Cílem projektu je rychlá, adekvátní a účinná pomoc dětem a mladistvým, kteří se dostávají do konfliktu se zákony. V zásadě jde o vytvoření optimálních podmínek pro sociálně nápravné intervence státní a veřejné správy i nestátních organizací, tzn. systému, ve kterém dle zpracované metodiky spolupracují všechny subjekty mající za děti a mladistvé odpovědnost.

Projekt je založen na třech pilířích. Prvním z nich je vytvoření metodické spolupráce a koordinace činnosti mezi institucionalizovanými účastníky SVI¹⁷, což umožňuje efektivně pracovat s klientem, jeho rodinou a prostředím (komunitou), kde žije. Praktickým nástrojem pro partnerskou spolupráci všech zúčastněných subjektů je Tým pro mládež, který pracuje na základě „souhlasného prohlášení“ představitelů všech zapojených institucí v dané lokalitě.

Druhým pilířem je vytvoření jednotného informačního prostředí, které zjednodušuje administrativu a přitom efektivně umožňuje předávání, doplňování, sdílení a vyhodnocování informací mezi účastníky SVI.

Třetím pilířem jsou konkrétní praktická opatření, která tvoří samotný proces nápravy delikventa. Jeho obsah je závislý na místních podmínkách (personálních a materiálně technických) a na iniciativě a schopnosti místně působících subjektů poskytovat doplňkové služby. Tento pilíř je velmi důležitý, protože prostřednictvím praktických programů a opatření probíhá vlastní proces práce s dítětem a jeho rodinou. Sem patří probační resocializační programy, všechny další odklonové, podpůrné, resocializační, socializační programy a také projekty pro práci s problémovými dětmi a mládeží, včetně specializovaných protidrogových programů. V konkrétní formě se může jednat například o nízkoprahové klubovny, pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče atd.

Dotace na projekty SVI je poskytována na položky pro informační propojení všech participujících subjektů (hardware + software)¹⁸.

¹⁶ / Zásadní materiály a informace související s problematikou delikvence dětí a mládeže a s projekty SVI jsou umístěny na adrese <http://www.mvcr.cz/bezpecnost/delikventi.html>.

¹⁷ / OSPOD, Policie ČR + event. obecní policie, justiční orgány (státní zastupitelství, soudy, PMS), škola a školská zařízení např. SVI, zdravotnická zařízení, nestátní neziskové organizace.

¹⁸ / Podmínkou je informační propojení subjektů v takovém systému propustnosti, který zajišťuje ochranu osobních údajů klientů dle příslušných právních předpisů.

Obce, kde byl dosud realizován projekt SVI:

Ostrava (2001), Svitavy (2005), Hradec Králové (2006).

Junior Fan Kluby – prevence diváckého násilí

Na fotbal a hokej chodí stále více mladých kluků ve věku od 10 do 15 let a pro řadu z nich je fandovství jedinou hodnotou. V prostředí fotbalových a zimních stadionů při utkáních hledají vzrušení, zábavu, kamarády, idoly a sebeuplatnění.

Cílem projektů Junior Fan Klubů je ovlivňovat chování nejmladších fanoušků tak, aby bylo společensky akceptovatelné, působit na vytváření jejich hodnotového žebříčku a v rámci možností je vychovávat k pozitivnímu diváctví.

Princip projektu spočívá ve zřízení klubovny pro dětské fanoušky, která slouží jako centrum využívání volného času i jako administrativní zázemí vznikajícího zájmového sdružení. Investiční náklady na vybudování (rekonstrukci) klubovny a náklady na její provoz nese zpravidla zřizovatel, tzn. fotbalový klub. Náklady na vybavení pro činnost jsou hrazeny z prostředků města a s pomocí státní účelové dotace programu prevence kriminality. K základnímu vybavení se patří oblíbené klubové herní prvky (šipky, stolní fotbal, kulečnick), kvalitní video, knihovna, společenské hry, vybavení pro sportovní aktivity (míče, stolní tenis, příp. streetbalový koš apod.). Klub funguje z počátku jako otevřená klubovna a v důsledku propracovaného systému výhod pro členy, postupně se přemění na klub s registrovaným členstvím. Propagace je zaměřena na žáky 5. až 7. ročníků základních škol např. při příležitosti uspořádání turnajů mezi školami, prostřednictvím informačních letáček rozdávaných dětským návštěvníkům utkání zároveň se vstupenkami na fotbal či hokej, informováním o existenci klubů při besedách na školách apod. Případná realizace projektu se předpokládá u klubů s ligovou příslušností, tzn. s dostatečným potenciálem zájemců a materiálním zázemím.

Doporučuje se zřízení funkce „clubworkera“ zajištěním zřizovatele nebo zapojením sociálních asistentů města nebo městem podporovaných NNO. Ideální model počítá s tím, že se na činnosti klubu podílí také vhodní dobrovolníci z řad dospělých příznivců – leadeři pozitivního diváctví, funkcionáři, trenéři a hlavně také střídavě ligoví hráči, a to zejména při organizování sportovních aktivit.

Cílem první etapy projektu je oslovit kluky ve věku 8 až 12 let, kteří se zajímají o fotbal a fotbalové dění, ale nejsou přitom většinou nikde organizováni, a poskytnout jim klubové zázemí a pravidelný program během týdne. Propracovaným motivačním systémem potom postupně vytvářet a prohlubovat vztah jednotlivce s fotbalovým klubem.

Mezi klubové výhody patří možnost užívat klubovnu, styk s hráči, přístup (omezený) do zázemí fotbalu, vstupenky zdarma nebo jen za symbolické vstupné, vlastní „chráněný“ prostor v hledišti mimo sektory vlajkonosů, společné sportovní i jiné programy, možnost zahrát si někdy na ligové trávě apod.

Dotace může být poskytnuta na vybavení klubovny, na příspěvek na klubové aktivity nebo na motivační odměny clubworkera.

Očekávané přínosy: realizace projektu nebo jeho variant dle nastíněného vzoru by měla přinést již v horizontu několika let prospěch především fotbalovým klubům. Vytvořením nového seskupení mladých fanoušků na principech pozitivního vztahu ke klubu a pozitivního diváctví, v souběhu se všemi dalšími preventivními i represivními opatřeními, by mělo přispět k větší sociální izolaci „hooligans“ - iniciátorů násilností a ke zlepšování atmosféry na stadionech. Ve vzdálenějším časovém horizontu potom k vytvoření nové generace stálých fanoušků.

Města, ve kterých byl variantně realizován projekt Junior Fan Klubu:

Opava, Liberec.

SITUAČNÍ PREVENCE

Situační prevence staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Nejefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti tím, že minimalizuje kriminogenní podmínky prostřednictvím klasické, technické, fyzické a režimové ochrany.

- Klasická ochrana - mechanické zábranné prostředky (např. různé bezpečnostní uzamykací systémy, zabezpečovací systémy dveří, bezpečnostní folie, schránky a zavazadla, mříže, tresory apod.),
- technická ochrana - elektrická zabezpečovací a požární signalizace, uzavřené televizní okruhy, MKDS, PCO, perimetrie, kontrolní systémy selektivního vstupu, přepětové ochrany, ochrana dat a informací, speciální technika,
- fyzická ochrana objektů - je prováděna policií, armádou, strážnými a zaměstnanci soukromých bezpečnostních služeb,
- režimová ochrana - zahrnuje administrativně organizační opatření komplexního charakteru.

Cílem opatření situační prevence je:

- ztížení dostupnosti cílů a snížení výnosnosti trestných činů pro pachatele,
- zvýšení pocitu bezpečí občanů,
- vytváření bezpečných zón v exponovaných lokalitách,
- zvýšení efektivity práce bezpečnostních složek a zlepšení koordinace jejich postupu,
- využití jako represivního prostředku pro zachycení, identifikaci, dopadení pachatele a při dokazování trestné činnosti,

Nejčastějšími projekty situační prevence jsou zabezpečování bytů, rodinných domků, chat a dalších soukromých i veřejných objektů proti vloupání, napojování objektů měst a obcí na pulty centralizované ochrany (dále jen „PCO“), osvětlení frekventovaných a nepřehledných míst, instalace městských kamerových dohlížecích systémů (dále jen „MKDS“), propojování pracovišť městské policie s Policií ČR, propojování složek integrovaného záchranného systému (dále jen „IZS“) apod.¹⁹

Kromě ochrany veřejných i soukromých objektů jsou realizovány i projekty, které nabízejí různým cílovým skupinám občanů také sortiment prostředků individuální ochrany (různé alarmy, paralyzéry, spreje apod.) a návody v jakých situacích a jakým způsobem je vhodné tyto prostředky využít. *(Podrobněji o zvyšování informovanosti o možnostech osobní ochrany před trestnou činností – viz kapitola INFORMOVÁNÍ OBČANŮ).*

Technické projekty musí být zpracovány na základě bezpečnostní analýzy, která identifikuje největší bezpečnostní rizika a problémy (předměty zájmu a možné cíle útoků pachatelů a možnosti jejich dosažení, strukturu potenciálních pachatelů a obětí trestných činů, pravděpodobnost vzniku škod, jejich výši apod.).

Úspěšnost projektů situační prevence je vysoká a měřitelná. Lze hodnotit dynamiku vývoje trestné činnosti a přestupků, míru objasněnosti trestné činnosti a do jisté míry i pocit bezpečí občanů. Efektivitu zvolených opatření (projektů) je třeba posuzovat ve vztahu k finančním a personálním prostředkům do nich vložených.

^{19/} K jednotlivým typům opatření situační prevence existuje řada příruček a populárně naučných a odborných studií. Např.: Montáž elektrické zabezpečovací signalizace. Praha, Policejní akademie ČR 1993; Technická ochrana objektů – I. Díl Mechanické zábranné prostředky, Praha Policejní akademie ČR 1995; Ochrana majetku systému průmyslové televize. Praha Grada 1997; Klíč k bezpečí. Praha, Themis 2000; Cesta k bezpečí. Praha, BEN 2002; Příručka zabezpečovací techniky. Blatná, Blatenská tiskárna 2002; Městské kamerové dohlížecí systémy. Praha, Themis 2002.; Bezpečné bydlení, Brno, ERA 2003; Operátor kamerových systémů. Praha, Armex 2005; Zabezpečení automobilů. Praha, Themis 2005; Zabezpečení bytů a rodinných domů. Brno, MAP ČR 2006.

Vzhledem k náročnosti technických projektů na specializované znalosti a odbornosti, se doporučuje maximálně využít spolupráce s odborníky²⁰, a to zejména při kvalitním a jednoznačném zadání systému, zpracování projektu, zpracování zadávacích podmínek pro vyhlášení veřejné soutěže, vyhodnocení technické části jednotlivých technických dokumentů (např. automatizace činností, technická životnost systému, možnost jeho modernizace a budoucího rozšiřování, integrace s dalšími obecními systémy, ochrana systému apod., při přejímce celého systému a posouzení a hodnocení jeho technické úrovně ve vztahu k vynaloženým nákladům).

Při navrhování technických projektů je samozřejmě třeba respektovat příslušná legislativní nařízení a technické normy²¹. Nezbytnou součástí technických projektů je průběžná kontrola provozuschopnosti, opravy a servis instalovaných zařízení.

Městské kamerové dohlížecí systémy (MKDS)

S prudkým rozvojem informačních technologií se postupně mění funkce i využití MKDS. Z původně uzavřených a samostatně fungujících celků se MKDS stávají jednou ze součástí vysoce sofistikovaných informačních systémů, které integrují a počítačově vyhodnocují dostupná data, vstupy a výstupy všech dalších využitelných modulů (např. GPS, PCO, EZS, EPS, mapy, další různá grafická zpracování atd.) do jednoho společného výstupu (zobrazení). Efektivita MKDS se tak mnohonásobně zvyšuje při využití pro aktuální koordinaci postupů složek integrovaného záchranného systému (IZS) při ohrožení bezpečnosti občanů a pro práci represivních složek (pátrání po odcizených vozidlech, sledování zájmových vozidel, monitorování dopravy, měření úsekové rychlosti atd.).

Z pohledu prevence kriminality nicméně nadále zůstává základní charakteristikou MKDS vytváření bezpečných zón v exponovaných lokalitách, kde slouží k dohledu na dodržování veřejného pořádku a zvyšují tak pocit bezpečí občanů.

Kamery se instalují ve městech s vysokou koncentrací obyvatel a návštěvníků, do míst, v nichž je dlouhodobě registrován vysoký počet trestných činů tzv. pouliční kriminality a přestupků proti majetku a veřejnému pořádku. Jedná se zejména o nádraží, velká

²⁰/ Odborníci a specialisté ze zkušeností a certifikačních míst, Asociace technických bezpečnostních služeb Grémium Alarm, z Policie ČR, České asociace pojišťoven a pracovníci odboru prevence kriminality MV.

²¹/ Jedná se zejména o Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, Nařízení vlády č.17/2003, kterým se stanoví technické požadavky na elektrická zařízení nízkého napětí, Nařízení vlády č.18/2003., kterým se stanoví technické požadavky na výrobky z hlediska jejich elektromagnetické kompatibility, Nařízení vlády č. 426/2000 , kterým se stanoví technické požadavky na radiová a na telekomunikační koncová zařízení, ve znění Nařízení vlády č.483/2002 a Nařízení vlády č.251/2003, ČSN EN 50 131- Poplachové systémy - Elektrické zabezpečovací systémy uvnitř a vně budov, ČSN EN 50 132 - Poplachové systémy - CCTV sledovací systémy pro použití v bezpečnostních aplikacích, Zákon č. 40/2004 Sb., o veřejných zakázkách.

parkoviště, obchodní zóny, náměstí a o další místa, kde jsou soustředěny kulturní, komerční a společenské instituce a dopravní uzly. Kamerový systém tvořený sítí stacionárních kamerových bodů může být doplněn tzv. mobilními kamerami, které jsou osazovány do připravených pozic dle momentální potřeby. Při stanovování míst vhodných pro monitoring je třeba vycházet z doporučení Policie ČR.

O tom, že je určitý prostor monitorován, musí být všichni občané náležitě informováni. Obrazový materiál není určen pro veřejnost, ale pro policii a pro přesně vymezený účel. Režim dispečerského pracoviště je zajištěn tak, aby manipulaci s technikou prováděla kompetentní, vyškolená obsluha a byl zabráněn vstup nepovolaným osobám.

Instalace MKDS zefektivňuje výkon policejní služby tím, že v monitorovaných lokalitách nasazuje policie daleko menší počet policistů a techniky a takto ušetřené síly a prostředky využívá podle operativní situace v jiných částech města, dále přispívá k možné koordinaci společných akcí Policie ČR, obecní policie, hasičů a zdravotní služby, tedy jednotného IZS a na základě obrazového záznamu přispívá také k vyšší objasňenosti trestných činů a přestupků.

MKDS jsou v obcích zapojených do programu prevence kriminality na místní úrovni považovány za nejúčinnější nástroj prevence kriminality. To vyplývá z prioritních umístění projektů MKDS v žádostech o přidělení dotací, z hodnocení preventivních programů a potvrdila to i anketa týkající se účinnosti jednotlivých typů preventivních projektů, kterou provedl mezi manažery prevence v roce 2001 tým pracovníků Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Praha. V tomto hodnocení získaly MKDS bezkonkurenčně první místo²².

Pro operativnější použití kamerových systémů se nabízejí tzv. „**mobilní kamerové soupravy**“. Využívat a vyhodnocovat je může pouze Policie ČR, a to na takových místech, kde se bezpečnostní situace velmi rychle mění (např. různé kulturní nebo sportovní akce, jarmarky a trhy, velká parkoviště, skládky). Mobilní soupravy lze na základě vyhodnocení bezpečnostní situace ve spolupráci s odpovědným vedením měst a obcí operativně přesunovat a působit tak preventivně při ochraně veřejného pořádku, majetku obcí a měst a při ochraně osob²³.

Rozdíl mezi pojetím „mobilních kamerových souprav pro Policii ČR“ a mobilních kamerových bodů spočívá zejména v tom, že mobilní kamerové body jsou vždy součástí

^{22/} Z vyhodnocení měst a obcí vyplývá, že na místech, kde byly instalovány kamery, došlo k výraznému snížení tzv. pouliční kriminality (kapesních krádeží, vloupání do prodejen, do automobilů, odcizení automobilů) a k poklesu přestupků proti veřejnému pořádku. Kamerové systémy splňují řadu dalších funkcí důležitých pro zkvalitňování života občanů v obcích (pomoc při zdravotních či jiných obtížích občanů, živelních situacích, možnost kontroly kvality výkonu služby hlídek policií apod.).

^{23/} Obsahem soupravy je kamera, záznamové zařízení včetně napájení a nutného příslušenství a vyhodnocovací zařízení.

celého MKDS, jsou v systému nasazovány či přesouvány do již připravených pozic vybudované městské pátevní sítě kamer v těch částech území města, o kterých je veřejnost informována, že jsou monitorovány.

Projekty MKDS patří mezi nejsložitější a finančně nejnáročnější preventivní projekty a při rozhodování o instalaci MKDS je proto třeba si uvědomit, že se nejedná jen o nároky na pořízení, které ostatně bývají z větší části pokryty dotací, ale také o nemalé náklady na provoz, obsluhu, opravy, modernizaci a případně další rozšiřování nad rámec dotace.

Při přípravě i vlastní realizaci projektu MKDS je nutné postupovat dle Rozšiřujících podmínek pro zpracování projektů a standardní postupy pro hodnocení jejich účinnosti (http://www.mvcr.cz/prevence/formular/rozsirujici_podminky.pdf) a dodržet všechny technické podmínky dané nařízeními vlády, vyhláškami, ČSN a dalšími normativními materiály.

Projekty zřízení, rozšiřování a propojování MKDS mezi městskými policiemi a Policií ČR byly s pomocí státní účelové dotace programu KSP nebo Partnerství realizovány téměř ve všech větších městech (s počtem obyvatel nad 10. tis.) zapojených do některých z těchto programů. Jen v roce 2007 bylo v 59 městech podpořeno 63 projektů MKDS celkovou částkou převyšující 39 mil. Kč.

Pult centralizované ochrany

Pulty centralizované ochrany (PCO) jsou technická zařízení patřící mezi systémy s dálkovou signalizací. PCO umožňují pomocí linek jednotné telekomunikační (telefonní linky) nebo radiové sítě přenos a vyhodnocení signalizace v případech narušení elektronicky zabezpečených objektů města nebo obce (školy, nemocnice, úřady, kulturní budovy apod.). Zařízení je většinou v nepřetržitém provozu obsluhováno městskou policií nebo Policií ČR (pokud na projekt PCO byla poskytnuta státní účelová dotace, není možné, aby bylo využíváno ke komerčním účelům soukromými bezpečnostními agenturami).

Zkušenosti ukazují, že PCO výrazně snižují počet vloupání a zvyšují úspěšnost dopadení pachatele.

Systém PCO je nejvyšší možnou integrací jednotlivých prvků a zařízení zabezpečovací techniky, která splňuje nároky na komplexní systémový přístup k ochraně majetku a osob v konkrétním objektu. Další možnosti se rýsují ve vícenásobném využití PCO tzv. sociálním okruhem, který umožňuje připojit občany vyžadující trvalou péči (tzv. signál v tísni).

Obce, které realizovaly od roku 2002 projekty PCO:

Brandýs nad Labem, Broumov, Dubí, Hlučín, Jablonec nad Jizerou, Kroměříž.

Signál v tísni

Princip signálu v tísni spočívá v tom, že před telefonní přístroj osoby připojené k systému je zapojen speciální přístroj, který je ovládán miniaturním dálkovým ovladačem. Stlačením tlačítka dálkového ovládání, které nosí uživatel stále při sobě, je na vzdálenost 30 až 50 m přístroj aktivován a automaticky se spojí s operačním střediskem městské policie. Stálá služba tohoto střediska přijme tísňový signál prostřednictvím PCO, kde jsou bezpečně uloženy osobní a zdravotní údaje o osobě, která systém používá.

Po přijetí tísňového signálu se operační středisko spojí s dispečinkem Rychlé záchranné služby a zajistí vyslání vozidla s lékařem na adresu osoby, která signalizovala ohrožení života. Sdělí nutné údaje o zdravotním stavu osoby zasahujícímu lékaři. Ve stejném okamžiku vyjíždí na místo i vozidlo MP. Způsobem, který je předem dohodnut s uživatelem systému Signál v tísni, strážník (v souladu se zákonem č. 553/1991 Sb.) otevře dveře bytu uživatele a na místě spolupracuje s lékařem RZS do ukončení zásahu. Po ukončení zajistí zabezpečení vchodu do bytu a oznámí událost blízké nebo jiné osobě, kterou uživatel systému určil.

Důvodem k vydání signálu může být kromě zdravotních problémů také skutečnost, že se osoba dostane do nebezpečí ohrožení svého zdraví, života nebo majetku v případech vloupání nebo podvodného vniknutí do bytu, krádeže apod.

Zájemci o připojení na systém Signál v tísni (osoby ZTP, senioři) podávají příslušnou žádost s doporučením odborného lékaře na odbor sociální a zdravotní Měú, který na základě smlouvy zapůjčí žadateli na dobu nezbytně nutný přístroj (komunikátor). Sociální a zdravotní komise města může rozhodnout o bezplatném zapůjčením přístroje. Následně je žadatel seznámen s podmínkami použití systému a je provedena montáž zařízení v bytě.

Po technické stránce se systém „Signál v tísni“ sestává z následujících částí: základním článkem je komplexní PCO, dále je to telefonní hlásič, nástavba pro bezdrátovou komunikaci, GSM modul 400 Mhz a komunikační trasa (většinou telefonní síť). Do systému náleží ještě také trezor na uložení schránek na klíče od obydlí, dobrovolně poskytnuté přihlášenými osobami.

Z hodnocení projektů „Signál v tísni“ vyplývá, že přináší jeho uživatelům, nemocným a osamělým seniorům větší pocit bezpečí.

Realizátory těchto jsou projektů jsou většinou městské policie a NNO (např. o.s. Život 90).

Obce, které realizovaly od roku 2002 tyto projekty:

Brno, Kladno, Kroměříž, Praha, Uherské Hradiště.

Instalace bezpečnostních stojanů pro kola (uzamykatelné řetězy)

Krádeže jízdních kol na veřejných prostranstvích jsou pro občany i návštěvníky měst a obcí velkým problémem. Stojany pro jízdní kola jsou proto důležitou součástí vybavení veřejných prostranství měst a obcí, venkovních zařízení provozoven, škol, sportovišť nebo bytových prostorů.

Bezpečnostní stojany umožňují uzamčení kola za rám pevné konzole pomocí odolného uzávěru, který je přímo součástí stojanu. Toto řešení prakticky znemožňuje krádež odstaveného kola. Stojany jsou volně přístupné a může je využívat každý, kdo si opatří zámek (není součástí stojanu a lze ho koupit ve specializovaných obchodech se zámky). K zámku je nabízen i jednoduchý držáček k upevnění na kolo. V některých městech jsou na vhodných místech k dispozici zámky k zapůjčení (informační kanceláře, recepce úřadů).

Obce, které realizovaly od roku 2002 tyto projekty:

Brandýs nad Labem, Čelákovice, Doksy, Havířov, Hodonín, Hranice, Hrádek nad Nisou, Jablonec nad Nisou, Kralupy nad Vltavou, Kroměříž, Krupka, Mělník, Náchod, Neratovice, Opava, Ostrava, Plzeň, Prostějov, Přebuz, Šumperk, Valašské Meziříčí a Vsetín.

Osvětlení rizikových míst

Cílem projektů je zpřehlednit (osvětlit) problémový prostor, působit preventivně a odradit potenciální pachatele od protiprávní činnosti na osobách nebo na majetku. Kromě základního účelu odrazení pachatele, působí výrazně na psychiku občanů, kteří se v osvětlených prostorách cítí bezpečněji. Osvětlení současně zvyšuje pravděpodobnost, že protiprávní akt nebude dokonán, pachatel bude vyrušen nebo zajištěn policií.

Problémové prostory (riziková místa) jsou identifikována na základě statistik Policie ČR, zkušeností policie nebo sociologického šetření vnímání pocitu bezpečí občanů.

Instalováno může být veřejné osvětlení doplněné nerozbitnými kryty v provedení antivandal např. pouliční světelné zdroje v provedení antivandal na osvětlení podchodů, nadchodů, nepřehledných zákoutí, nádraží, parkovišť, obchodních, sportovních a kulturních zón, dále pak o alarmové osvětlení domovních průčelí, chodeb (osvětlení spínané průchodem osoby), nasvícení přechodů pro chodce na rizikových místech komunikací²⁴ (u škol, obecních a městských úřadů, nemocnic apod.).

Oplocení rizikových míst

Cílem projektů je zajištění ochrany majetku, případně zvýšení bezpečnosti osob v účelově vymezených prostorách. Je instalováno v místech vytipovaných na základě

statistiky, sociologického šetření nebo místní znalosti policie.

Oplocení patří mezi jednoduché efektivní prostředky situační prevence, které účinně zabraňují především majetkové trestné činnosti, vandalismu apod. nebo alespoň maximálně ztěžují vniknutí potencionálních pachatelů trestné činnosti do zájmových zón.

Zájmovými zónami jsou např. parkoviště (krádeže aut, věci z aut a součástí vozidel) a přístupové cesty k majetku ve vlastnictví obce (např. školy, divadla, muzea, knihovny, kulturní a sportovní areály).

Oplocení musí splňovat certifikační kritéria kladená na mechanické zábranné prostředky.

Bezpečnost v dopravě²⁴

Cílem projektů je přispět ke zvýšení bezpečí občanů, zejména dětí a seniorů - Mezi účinné prostředky patří např.:

- komplexně ošetřené přechody pro chodce (zvýrazňující nástřiky na vozovce), luminiscenční nebo fluoreskující barvou + nástřiky „3D“,
- příčné prahy (zpomalení),
- zvýraznění dopravních značek fluorescenčním podkladem,
- nasvícení přechodů pro chodce, včetně UV světla,
- makety policistů,
- měřiče rychlosti :
 - informativní, které ukazují okamžitou rychlost, případně upozorňují řidiče, že překročil určenou rychlost, bez dalšího možného výstupu pro vyhodnocování, statistické zpracování,
 - informativní s vyhodnocením, které s pomocí zabudovaných modulů vedle informování řidičů o rychlosti sledují intenzitu dopravy, průjezd vozidel v čase, překračování rychlosti, histogramy, klasifikace vozidel.

Obce, které realizovaly od roku 2002 projekty směřující ke zvýšení bezpečnosti v dopravě:

Brno, Bohumín, Františkovy Lázně, Dobruška, Frenštát pod Radhoštěm, Boseň, Církvice, Děčín, Mělník, Mohelnice, Kopřivnice, Mladá Boleslav, Moravská Třebová, Lipník nad Bečvou, Liberec, Kravaře, Přerov, Prostějov, Olomouc, Poděbrady, Ostrava, Nejdek, Písek, Uničov, Strážnice, Svitavy, Sukorady, Trutnov, Tábor, Ústí nad Labem.

²⁴ / Opatření a projekty směřující ke zvýšení bezpečnosti v dopravě patřily do roku 2007 mezi priority Strategie. Ve Strategii prevence kriminality na léta 2008 - 2011 je problematika bezpečnosti v dopravě v gesci Ministerstva dopravy – BESIP a takto zaměřené projekty již nejsou podporovány v rámci Programu prevence kriminality.

INFORMOVÁNÍ OBČANŮ

Projekty této oblasti jsou zaměřené na zprostředkování informací o nebezpečích ohrožení různými formami trestné činnosti a o možnostech a způsobech ochrany před ní. Obsahově se jedná o široké spektrum informací, které se mohou týkat stavu, vývoje a typů kriminality v lokalitách, rizikových způsobů chování, vysvětlování smyslu a výhod zabezpečování majetku a pojištění, technického řešení zabezpečování majetku, možností spolupráce v komunitě a spolupráce s policií, doporučujících modelů bezpečného chování (různé rady a desatera) apod., včetně informací o zařízeních poskytujících právní, psychologickou, lékařskou případně i materiální pomoc obětem trestné činnosti.

Cílem projektů je zvyšování informovanosti obyvatel a motivace k aktivnímu přístupu pro zajišťování vlastní bezpečnosti a ochrany majetku.

Dotace bývají poskytovány zejména na vybavení subjektů a zařízení, která informace poskytují (např. vybavení poradenských center, vybavení týmů pro přednáškovou činnost potřebnou technikou), na přípravu, výrobu, distribuci nebo použití mediálních prostředků k přenosu informací jako jsou např. cedule, vývěsky, tiskoviny (letáky, brožury, plakáty), videokazety, vysílací časy v radiu a televizi atd. Dotace jsou také poskytovány na podporu komplexních tematicky zaměřených akcí (např. různé kampaně, výstavy, expozice apod.),

Typy projektů

a) z hlediska způsobu, jaký je použit pro přenos sdělovaných informací:

media (tisk, audio, video, internet)

- pravidelné články v místních novinách,
- příprava, tisk a distribuce publikací, brožur, bulletinů, letáků, skládaček, samolepek,
- informování občanů v místních a obecních rozhlasových stanicích,
- vysílání v celostátních a regionálních veřejnoprávních i soukromých rozhlasových a TV stanicích,
- promítání videokazet a DVD na vhodných veřejných místech,
- tematicky zaměřené www stránky, odborná pojednání, internetové diskuse,

akce pro veřejnost:

- besedy na školách, v dětských domovech, azylových zařízeních, klubech a domovech pro seniory,
- dětské dny, dny s policií, poradenské dny, tematicky zaměřené regionální i celostátní akce (výstavy, předváděcí akce apod.),

zařízení pro veřejnost:

- schránky důvěry, vývěsní skřínky,
- poradenské místnosti Preventivně informačních skupin Policie ČR (PIS) a městských policí (MP) s nabídkou servisních služeb a s ukázkami možností technického zabezpečení,
- mobilní poradenská zařízení P ČR a MP,
- muzeum Policie ČR (expoze, programy, výstavy, představení, projekty),

venkovní prostředky k informování občanů:

- varovné nápisy, cedule, značky, panely, plakáty, billboardy, citylighty,

kampaně:

- cílené, soustředěné působení na širokou veřejnost nebo na cílovou skupinu lidí (využití všech dostupných médií a dalších nástrojů),

b) z hlediska cílových skupin příjemců informací:

- široká veřejnost,
- specifikované skupiny potencionálních i faktických obětí trestné činnosti. Dle policejních statistik patří vedle dětí, žen, nemocných a postižených spoluobčanů k nejohroženějším skupinám senioři, a to zejména jako oběti podvodného jednání, majetkové a násilné trestné činnosti (včetně domácího násilí) a také jako oběti dopravních nehod.

Realizátory projektů z oblasti informování občanů bývají převážně samosprávné orgány (městské/obecní úřady, městská/obecní policie) nebo Policie ČR prostřednictvím PIS P ČR, v některých případech to ovšem mohou být i nestátní neziskové, církevní nebo i jiné specializované organizace.

PREVENTIVNÍ AKTIVITY POLICIE ČR A MĚSTSKÝCH POLICÍ

Preventivní činnost zajišťují v současném organizačním systému Policie ČR **Preventivně informační skupiny Policie ČR**, které jsou zřízeny při všech krajských a okresních ředitelstvích P ČR²⁵. Konstituováním PIS P ČR se vytvořila síť specialistů na informování veřejnosti o práci policie a o možnostech ochrany před trestnou činností. Kromě komunikace se sdělovacími prostředky se činnost PIS soustřeďuje především na realizaci primárních preventivních programů ve školách, na pořádání jednorázových prezentačních

²⁵ / <http://www.mvcr.cz/prevence/obcanum/pis/adresar.html>

akcí Policie ČR a na informování laické veřejnosti o kriminalitě a způsobech ochrany před ní prostřednictvím nejrůznějších informačních materiálů a aktivit. Přehled průběžně realizovaných projektů je obsažen v materiálu „Příklady dobré praxe PIS P ČR“²⁶

V oblasti informování občanů jsou aktivity preventistů **městské policie** směrem k široké veřejnosti i ke specifikovanějším cílovým skupinám obsahově obdobné jako u PIS P ČR.

NEJČASTĚJŠÍ PROJEKTY INFORMOVÁNÍ OBČANŮ A KOMUNIKACE S OBČANY

Přednášky a přednáškové cykly zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů, na zvýšení právního vědomí a na bezpečné chování pro různé věkové skupiny na školách patří k hlavním činnostem PIS P ČR i městské policie.

Pokud se týká základních pravidel bezpečného chování jsou dalšími často oslovovanými skupinami ženy a senioři, pro které jsou organizovány v různých klubech, sdruženích a domovech pro seniory přednášky a informační akce na toto téma.

Přednáškové akce mohou být jednorázové i v různě obsáhlých cyklech (viz také pojednání o projektech přiřazovaných do oblasti sociální prevence – zvyšování právního vědomí).

Dotace bývá určena jednak na vybavení pro promítání (PC, dataprojektor, plátno) a další pomůcky pro sdělování informací (flipchart, tabule, psací potřeby apod.), jednak na informační, propagační a prezentační materiály hodící se k tematickému zaměření akcí (letáčky, samolepky, skládačky atd.). Sem patří i drobné pomůcky a prostředky individuální ochrany (píšťalky, minibaterky, reflexní pásy apod.).

Často realizovanými projekty v oblasti zvyšování bezpečnosti v dopravě²⁴ je vybavování dětí a seniorů, jakožto nejzranitelnějších účastníků silničního provozu, reflexními fóliemi (na kola, kolečkové brusle, helmy, školní brašny apod. u dětí, u seniorů potom na hole, berle, invalidní vozíky, nákupní tašky apod.).

Kurzy nácviku sebeobrany

Jedná se o výcvikové kurzy k osvojení si základních dovedností sebeobrany pro zájemce nebo speciálně pro ženy a dívky pod vedením profesionálních lektorů z řad Policie

²⁶ / <http://www.mvcr.cz/bezpecnost/dobrapraxe/index.html>

ČR nebo MP. Kurzy bývají zahájeny teoretickým úvodem o zásadách bezpečného chování a objasněním pojmu „nutná obrana“ a jsou použity modelové situace.

Poradenská centra

Na základě značné poptávky po informacích o možnostech ochrany majetku před odcizením nebo poškozením začaly PIS P ČR ve spolupráci s městy zřizovat poradenská centra²⁷, která disponují ukázkami certifikované zabezpečovací techniky a dalšími názornými pomůckami a tiskovinami.

Mobilní poradny

Kromě poradenských center, která jsou zejména ve větších městech postupně zřizována, existují v Brně a v Praze také dvě originální mobilní poradny. Jedná se o autobusy MP přestavěné pro dané účely, které „dovezou“ občanům komplexní informace o prostředcích pro zajištění vlastního bezpečí, informace o preventivních projektech a o možnostech, jak se do nich zapojit. Kromě tištěných materiálů je možnost zde získat kontakty na různé instituce, poradny, terapeutická centra, orgány sociálně právní ochrany apod. K dispozici bývají i expozice zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů, např. na prevenci závislostí.

Na základě dohody s Městskou policií Brno je např. možné v rámci spolupráce požádat o vyslání tohoto poradenského autobusu na akce i do jiných měst a obcí Jihomoravského kraje, kde by bylo efektivní jejich expozici prezentovat (např. akce typu „Den s policií“. Prezentace IZS měst apod.); preventivní autobus Městské policie hl.m. Prahy dojíždí na požádání do všech městských částí na území Velké Prahy.

Dotace na poradenská centra i mobilní poradny bývá zpravidla poskytována na interiérové vybavení (nábytek, poličky, panely apod.), pořízení exponátů (ukázky a modely zabezpečovací techniky), audiovizuální techniku (televize, videotechnika apod.), tematicky zaměřenou literaturu (odborné publikace, katalogy, apod.) a tištěné informační materiály.

Sousedská výpomoc

V souladu s chápáním práce jak městské, tak státní policie jakožto služby veřejnosti²⁸, jsou koncipovány projekty na bázi sousedské výpomoci při vzájemné ochraně majetku. Obyvatelé, případně i další uživatelé nemovitostí v určitých menších lokalitách se mohou sdružovat do uskupení, ve kterých se navzájem podporují při zajišťování osobní bezpečnosti a ochrany majetku. Tyto zóny bývají označovány samolepkami, jejichž účelem je sdělit případným pachatelům trestné činnosti, že místní obyvatelé tvoří organizovanou

²⁷ / <http://www.mvcr.cz/prevence/obcanum/pis/mista.html>.

²⁸ / <http://www.mvcr.cz/bezpecnost/community.html>.

komunitu, která je připravena k aktivní ochraně proti ohrožení kriminalitou. Základem projektů tohoto typu, které upevňují pocit bezpečí občanů, je místně územní odpovědnost strážníků nebo policistů a jejich bezprostřední komunikace s občany.

Evidence jízdních kol

Ke standardním aktivitám většiny městských policíí patří evidence jízdních kol, která bývá prováděna dle výrobních čísel a kola jsou následně označena výraznými samolepkami nebo je různými technologickými postupy provedeno speciální označení a evidence je potom provedena podle něho. Zaevidování kol působí preventivně, usnadňuje pátrání v případech jejich odcizení a zvyšuje objasněnost této trestné činnosti. Díky evidenci je možné provádět nárazové pátrací akce po odcizených kolech (další opatření k zamezení krádeží kol viz kapitola „SITUAČNÍ PREVENCE – instalace bezpečnostních stojanů na kola“).

ZAŘÍZENÍ A PROSTŘEDKY PRO KOMUNIKACI S VEŘEJNOSTÍ

Nástěnky a vývěsní skřínky,

Jedná se o zařízení která jsou určena k prezentaci aktivit policie a k informování veřejnosti o preventivních aktivitách.

Schránky důvěry

Schránky důvěry plní roli komunikačního prostředku efektivněji v menších či středně velkých městských komunitách, které nejsou poznamenány výrazně převládající anonymitou, a to pouze za předpokladu, že reakce policie případně zástupců samospráv na podněty občanů je rychlá, pravidelná a dostatečně medializovaná. Schránky musí být výrazně označené, aby nedocházelo k jejich záměně za poštovní schránky a je třeba je vybírat nejméně jedenkrát za týden. Vhodné je zavedení stálé rubriky v místním tisku případně v dalších médiích, v nichž se kompetentní osoby k názorům občanů vyjadřují nebo kde je možné uvést i informaci o nalezených předmětech či dokladech do schránek vložených²⁹.

Specifickou modifikací projektu schránek důvěry je jejich rozmístění ve školách. Děti mají možnost vhadzovat do nich své písemné, většinou anonymní dotazy, připomínky a názory. Schránky jsou součástí větších panelů s nástěnkami, na kterých jsou zveřejňovány reakce a odpovědi pedagogů, případně dalších odborníků. Nejčastěji se opakující dotazy je

^{29/} S nabytím účinnosti zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech a zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění, není možné tyto nalezené a do schránky vložené doklady vracet.

vhodné potom zobecnit a spolu s odpověďmi odborníků zveřejnit prostřednictvím dalších mediálních prostředků.

Tištěné informační materiály

Jsou určené pro širokou veřejnost i pro specifické cílové skupiny, kterými mohou být senioři, děti a mládež různých věkových rozmezí, ženy, dívky, sociálně handicapované skupiny, minoritní komunity, oběti trestné činnosti, turisté a zahraniční návštěvníci měst a obcí. Obsahem bývají upozornění na různé formy a specifika ohrožení kriminalitou, návody, jak postupovat v situacích, kdy se občané setkají s projevy kriminálního jednání a kontakty na Policii ČR nebo MP a na další důležité orgány IZS. Dále to bývají informace o místech a institucích, kde je možné vyhledat pomoc, stane-li se člověk obětí TČ, informace o možnostech ochrany movitého i nemovitého majetku, rady Policie ČR nebo městské policie, jak se zachovat v krizových situacích a jak postupovat, stane-li se člověk svědkem specifických projevů kriminality (např. šikana, domácí násilí, zneužívání drog apod.), trvalá doporučení k bezpečnému chování, propagační materiály motivující občany k zabezpečování vlastního majetku a ke vzájemné spolupráci při jeho ochraně i ke spolupráci s represivními složkami apod. Prostředkem sdělení mohou být různé samolepky, letáky, skládačky, bulletiny, tematicky zaměřené přílohy v místních periodikách, kalendáře, brožury apod.; vhodnost volby prostředků musí být adekvátní k obsahu sdělení.

Bezpečný výběr a směna peněz

V důsledku nárůstu kriminality související s používáním bankomatů přibývá projektů, jejichž cílem je upozornit uživatele bankomatů na metody, které jsou při této trestné činnosti používány a upozornit na zásady bezpečného výběru a směny peněz. Tištěné materiály v tomto případě bývají kombinovány s dalšími mediálními prostředky, jako součást širší osvětové kampaně.

Další mediální a komunikační prostředky pro informování nejširší veřejnosti:

Cílem vytvoření této kategorie projektů je upozornit na řadu dalších způsobů, jakými lze šířit osvětu a motivovat aktivnější přístup občanů k vlastní bezpečnosti a k záležitostem veřejným. Ve shodě s obecnými zásadami marketingové komunikace je třeba hledat a využívat všechny místní dostupné prostředky a formy pro efektivní předávání informací o problematice prevence kriminality, konkrétních možnostech ochrany před trestnou činností, pro prezentaci aktivit policií v této oblasti atd. Může se jednat jak o jednorázové aktuální články, tak o pravidelné rubriky nebo přílohy v místních (radničních) novinách, relace ve

vyšlání obecních, veřejnoprávních i soukromých rozhlasových stanic, v pořadech místní kabelové televize nebo o promítání videokazet a DVD s tematikou prevence kriminality na vhodných veřejných místech, např. v interiérech nebo výlohách obecních i jiných úřadů, v čekárnách zdravotnických zařízení, na nádražích apod. Postupně přibývá tematicky zaměřených www stránek na stránkách městských úřadů, které poskytují prostor také pro diskusi. Je třeba zdůraznit, že využívání místních médií nemůže být záležitostí pouze jednoho či dvou projektů, ale kontinuální nedílnou součástí práce manažera.

Venkovní varovné prostředky

Venkovní varovné prostředky mají za cíl aktuálně na konkrétním místě upozornit na možnost bezprostředního ohrožení určitým druhem trestné činnosti. Zpravidla se jedná o projekty typu „Auto není trezor“, kdy na velkých parkovištích před supermarkety, sportovními či rekreačními areály, před atraktivními historickými objekty, na záchytných parkovištích nebo na místech, kde se pořádají hromadné společenské a sportovní akce, jsou instalovány informační cedule s nápisy nebo piktogramy nabádajícími uživatele automobilů, aby nenechávali cenné věci viditelně ve vozidlech, když je opouštějí. V případě nákupních center bývají tato upozornění zdvojnásobena umístěním podobných cedulí ještě v prostorech, kde se vyzvedávají nákupní vozíky.

Obdobnými projekty, které mají za cíl upozorňovat na možnost kapesních krádeží a krádeží nezabezpečených osobních věcí z nákupních vozíků během nákupů v supermarketech, je vybavování těchto vozíků cedulkami s varovnými piktogramy. Piktogramy nebo výrazné texty mají motivovat nakupující k zabezpečovacím úkonům (schovat peněženku, dát si kabelku na ruku apod.) a vykompenzovat tak sníženou pozornost zaviněnou soustředěností na výběr zboží. Předpokladem k realizaci těchto projektů je ovšem dohoda s příslušnými obchodními řetězci, což v některých případech není jednoduché.

Dalším příkladem projektů této skupiny jsou samolepky nebo plakátky v prostředcích MHD, které varují před kapesními krádežemi. V lokalitách vyhledávaných zahraničními turisty je vhodné provedení samolepek též v anglickém jazyce. Ve velkých městech jsou varující samolepky v MHD součástí celé kampaně, která využívá i další informační prostředky, např. billboardy, citylighty apod.

Akce pro širokou veřejnost

Akce bývají většinou koncipovány a pořádány jako prezentace Integrovaného záchranného systému. Ukázky techniky a činnosti předvádějí záchranáři, hasiči, státní i městské policie a jejich specializované útvary (výcvik psů, ukázky zásahů útvaru rychlého nasazení, pyrotechnici, ukázky sebeobraný atd.). Preventivní význam těchto akcí je zajištěn

pouze v případech, když je akce doplněna expozicí zabezpečovací techniky, účastí preventivního autobusu (viz preventivně informační činnost MP) nebo při zajištění spoluúčasti Muzea Policie ČR s některými jeho expozicemi.

Rozsahem menší akce pro vymezenější cílový okruh účastníků jako jsou dětské dny, sportovní soutěže, poradenské dny, dny s policií, dny otevřených dveří na MP s možností seznámit se, jak funguje MKDS nebo různé další předváděcí akce jsou pořádány státní nebo městskou policií nebo většinou v jejich vzájemné spolupráci.

V režii samosprávných orgánů probíhají většinou akce kulturního a společenského charakteru, jako jsou soutěže mezi školními týmy v osvojení si znalostí z oblasti právního vědomí (např. finální etapa cyklu „Právo na každý den“) a různé tematicky zaměřené výtvarné nebo fotografické soutěže a výstavy.

Bezpečná lokalita

Příkladem celostátní osvětové akce je program Bezpečná lokalita, který od roku 2004 realizuje Ministerstvo vnitra a Policie ČR ve spolupráci s Asociací technických bezpečnostních služeb Grémium Alarm a Českou asociací pojišťoven. Cílem programu je předcházet majetkové trestné činnosti a vytvářet podmínky pro bezpečný život občanů.

Program nabízí:

- informace o možnostech zabezpečení majetku, obydlí, automobilů, o konkrétních technických opatřeních (například riziková místa objektů, dveře a okna),
- odbornou pomoc při výběru typu a rozsahu zabezpečení a dává jistotu, že přijímaná technická opatření zaručují požadované standardy kvality,
- informace o certifikované technice a službách zabezpečovacích a bezpečnostních firem, které se řídí etickým kodexem a evropskými normami (www.mvcr.cz/prevence/obcanum/rady/odborne/certifik/index.html),
- informace o optimálních pojistných produktech pojišťoven,
- informace o zásadách bezpečného chování osob,
- informace o kontaktech na policejní preventivní pracoviště, na policejní poradenská místa a na pracoviště obecních a městských policií.

AKTIVITY PRO SPECIFICKÉ CÍLOVÉ SKUPINY

Pomoc zdravotně a tělesně postiženým občanům

Souběžně s aktivitami informování občanů realizují městské policie a Policie ČR mnoho projektů zaměřených na pomoc zdravotně a tělesně postiženým občanům a na kompenzaci jejich handicapů v oblasti ochrany před kriminalitou. Příkladem mohou být např.

projekty „Informační rozhlasové majáčky pro nevidomé“, kdy pomocí pagerů mohou nevidomí navázat akustickou komunikaci a dovolat se pomoci v nouzi do nejbližší služebny MP nebo „Tísňová linka pro neslyšící“, kteří mohou komunikovat s linkou 156 formou faxu. Jiným takovým příkladem je „Linka tísňového volání pro hluchoněmé občany“, který realizuje Policie ČR, Správa hl. m. Prahy. Podstatou projektu je operativní zajištění komunikace těchto občanů v případě potřeby s operačním střediskem P ČR prostřednictvím SMS z mobilních telefonů.

Obdobný projekt „Centrum tísňového volání“ umožňuje tělesně nebo jinak závažně zdravotně postiženým seniorům, kteří nejsou schopni přivolat si pomoc standardním způsobem, bezplatné připojení na pult operačního střediska MP. Na základě přijatého tísňového volání z pageru, který nosí postižený stále u sebe, zajistí potom MP otevření bytu a přivolání lékařské pomoci (viz kapitola „SITUAČNÍ PREVENCE – Signál v tísni“).

Seniori

Vedle informačních aktivit a přednášek na téma bezpečné chování, které jsou realizovány pro seniory v různých klubech, sdruženích a v domovech pro seniory, jsou často realizovány také projekty zaměřené na osaměle žijící seniory. K jejich oslovení se doporučuje využít sociální odbory (pečovatelské služby) na místních úřadech nebo spolupráci s praktickými lékaři a jejich prostřednictvím k nim informační materiály doručit. V úvahu připadá i spolupráce s Českou poštou, která má možnost zajistit doručení potřebných informačních materiálů do domovních schránek. Jako jednoduchý a přitom originální způsob předávání informačních materiálů seniorům se osvědčily balíčky (obálky), které byly v roce 2007 seniorům vydávány současně s výplatou starobního důchodu na poště (realizátor: Krajský úřad Olomouc).

Prostřednictvím kartiček se zásadami bezpečného chování, samolepek s textem varujícím před podvodníky a v kombinaci s bezpečnostními řetízky, jejichž instalace bývá nedílnou součástí projektu, by mělo dojít ke zvýšení ostražitosti a k posílení bezpečného chování seniorů. Dílčím cílem těchto projektů je rovněž posílení důvěry v samosprávu obce nebo v městskou či státní policii podle toho, kdo je konkrétním realizátorem akce.

Komplexnost ochrany seniorů před podvodným vniknutím nežádoucích osob do jejich domovů završují projekty, které umožňují seniorům, prostřednictvím speciální telefonní linky, ověřit si na městské policii totožnost a oprávněnost osob požadujících vstup do bytu. Předpokladem této služby musí být vytvoření databáze oprávněných osob všech subjektů připadajících do úvahy (např. plynárny, elektrárny, vodárny, pracovníci příslušných odborů městských úřadů apod.). Informace o totožnosti je doplněna radou, jak ve vztahu k osobě, která požaduje vstup do bytu, dále postupovat (MP Brno).

ODKAZY NA INTERNETOVÉ ADRESY

- http://www.mvcr.cz/prevence/ksp/dobra_praxe.html
Příklady standardních projektů (dobrá praxe) a informace o aktivitách některých poskytovatelů služeb z oblasti sociální prevence.
Stránka je otevřena pro zveřejňování zkušeností a příkladů dobré praxe i pro prezentace dalších subjektů aktivních v oblasti prevence kriminality.
- <http://www.mvcr.cz/ministerstvo/opk/servis.html>
V Informačním servisu OPK jsou od počátku roku 2006 pravidelně prezentovány realizované projekty programů prevence kriminality na místní úrovni v rubrikách „projekty a reportáže“ a „informace z měst“. S ucelenými přehledy o dosud realizovaných preventivních programech v uplynulých letech se zatím představila města:
Sokolov (I/06), Bruntál (II/06), Chrudim (III/06), Písek (IV/06), J.Hradec (V/06), Prostějov (VI/06), Svitavy (IX+X/06), Mělník (XI/06), Olomouc (XII/06), Neratovice (I/07), Bílovec (II/07), Orlová (III/07), Přerov (IV/07), Kralupy n.Vlt. (V/07), Třebíč (VI/07), Slaný (IX/07), Hodonín (X/07), Náchod (XI/07).
- http://www.kr-olomoucky.cz/NR/rdonlyres/F6E7E34C-8C4A-4D4D-9193-D0D2F2A803C2/0/Prevence_kriminality.pdf
Katalog nových námětů a příkladů dobré praxe z oblasti prevence kriminality 2006.
Internetová modifikace tištěné publikace Olomouckého kraje obsahuje popisy a další základní informace o 26 projektech všech typů preventivních aktivit realizovaných nejen v Olomouckém kraji.
- <http://www.mvcr.cz/prevence/ksp/formular/seznam.xls>
Seznam podpořených projektů Programu Partnerství 2007 (stránka OPK MV).
- <http://www.mvcr.cz/prevence/ksp/index.htm>
Informace o podpořených projektech Programu Partnerství v letech 2004-2006 (stránka OPK MV).
- <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=3413&d=33502>
Seznam akreditovaných probačních programů PMS (stránka MS).
- <http://www.druhasance.eu/>
Projekt „Druhá šance“ se zaměřuje na podporu zaměstnanosti lidí podmíněně odsouzených nebo podmíněně propuštěných z výkonu trestu (stránka Plzeňského kraje).

- http://www.msmt.cz/Files/PDF/JTProgramystatnpodpory2007_2010.pdf
Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro NNO na léta 2007 až 2010 (stránka MŠMT).
- http://www.msmt.cz/uploads/soubory/mladez/program_1.xls
http://www.msmt.cz/uploads/soubory/mladez/program_2.xls
http://www.msmt.cz/uploads/soubory/mladez/program_3.xls
Vyhodnocení projektů nestátních neziskových organizací (NNO). Program 1 - 3 MŠMT pro rok 2007 (stránky MŠMT).
- <http://www.uur.cz/images/publikace/metodickeprirucky/plnezneni/podpor-byty-2006/podpor-byty-2006.pdf>
Podporované byty 2003 – 2005 (Byt na půl cesty, Vstupní byt) – MMR, Ústav územního rozvoje (stránka MMR).
- <http://www.mvcr.cz/bezpecnost/dobrapraxe/index.html>
Přehled projektů realizovaných PIS Policie ČR (stránka MV).
- <http://www.vlada.cz/cs/rvk/rzrk/dotace/dotace.html>
Informace o dotacích na podporu terénní práce, předcházení sociálnímu vyloučení a odstraňování jeho důsledků a na podporu projektů rovných příležitostí (stránka RVZRK).
- <http://www.mpsv.cz/cs/2317>
Terénní sociální práce v sociálně vyloučených lokalitách. Soustřeďuje informace a aktuality z oblasti terénní sociální práce (stránka MPSV).
- <http://www.mpsv.cz/cs/4228>
Informace o Intervenčních centrech pro oběti domácího násilí (stránka MPSV).